Kort og godt om dyr og planter

6. klasse

Lær om seks seje plante- og dyrearter

Grønt Flag
Grøn Skole

Frilufts Rådet

Den Store Plantejagt

Undervisningsmateriale om danske planter og dyr

Elevhæfte til 6. klasse

Udgivet af Friluftsrådet, Grønt Flag Grøn Skole, 2017

Friluftsrådet
Grønt Flag Grøn Skole
Scandiagade 13
2450 København SV
Læs mere om Grønt Flag Grøn Skole på
www.groentflag.dk/
Grønt Flag Grøn Skole er Friluftsrådets undervisningsprogram for bæredygtighed, miljø, natur og friluftsliv

Yderligere materiale til projektet Den Store Plantejagt kan ses og hentes online på www.groentflag.dk/plantejagt

Blandt andet kan du finde en intro til de forskellige planter og dyr.

Den Store Plantejagt er støttet af Toyotas europæiske Miljøfond.

Forfatter: Otilia Aaskov Benard

Redaktør: Karen Præstegaard Hendriksen

Foto: Colourbox og private fotos

Grønt Flag Grøn Skole

Friluftsrådet

Lær om seks seje planter og dyr

To planter
- Skovsyre
- Skvalderkål

To fugle
- Grågås
- Hvid vipstjert

To dyr
- Skovskarnbasse
- Lille Vandsalander

Alle arterne har både et dansk navn og et latinsk navn. Latin er et sprog, som bruges overalt i verden, men som ingen taler. Det latinske navn består oftest af to dele. Den første del er slægtsnavnet, og den andel del er artsnavnet. Hvis det latinske navn består af tre dele, er det sidste navn underarten. Det latinske navn er artens videnskabelige navn. Man kan sige, at det latinske navn fungerer ligesom fornavn og efternavn. På den måde har alle arter sit eget navn. Det latinske navn er ens i alle lande, så uanset hvor i verden du befinder dig, kan du bruge det latinske navn.

Grønt Flag Grøn Skole

Frilufts Rådet

Skovsyre, *Oxalis acetosella*

Højde: 5-10 centimeter
Blomstring: April-maj
Frugt: Lysegrøn kapsel med mange frø indeni

Kend den på
Plantens blade, som er delt i tre, er kløverformede/hjerteformede.

Hvad kendetegner skovsyre?
Skovsyre er en flerårig urt, der lever helt nede ved skovbunden. Flerårig betyder, at det lille frø spirer, sætter blade og danner rødder det første år. Om vinteren visner den. Men den overlever vinteren ved at have næring i sine jordstængler under jorden, som giver den energi til at vokse igen til foråret. Den har kløverformede blade, som sidder på en tynd stængel og hvide kronblade med violette årer. Hver stængel har kun ét blad, som har delt sig i tre. Plantens frugt er en lille, lysegrøn kapsel med fem rum, hvori der sidder en masse frø. Planten slynger frøene langt væk for at sprede dem.

Hvor vokser skovsyre henne?
Skovsyre vokser i stort set hele Danmark, men er sjælden i Nord- og Vestjylland. Den vokser i skoven, hvor der er skygge, fugtigt og næringsfattigt – et sted hvor nærmest ingen andre planter kan overleve.

Sejhedsfaktor om skovsyre
Du kan spise skovsyrens blade. De er syrlige, fordi de indeholder oxalsyre. Derfor bliver skovsyre også kaldt for surkløver. Spis gerne skovsyren, men kun i små mængder. Oxalsyre i små mængder er okay, men i store mængder er det giftigt.

Vidste du … At skovsyre kan bevæge sig? Om aftenen folder den sine blade sammen. Når morgensolen rammer den lille plante, folder den sine blade ud igen. Det kalder man for søvnbevægelse, fordi planten bevæger sig i løbet af døgnet. Man mener, at de folder bladene sammen for at holde på varmen henover natten.

Grønt Flag Grøn Skole

Frilufts Rådet

Skvalderkål,
Aegopodium podagraria

Højde: 30-100 centimer
Blomstring: Juni-august.

Kend den på
Ofte står der rigtig mange Skvalderkål sammen, fordi de er så gode til at lave nye skud via deres rødder. Ellers kan man kende skvalderkål på dens savtakkede blade.

Hvad kendetegner skvalderkål?
Skvalderkål er en flerårig plante. Den kan blive helt op til 1 meter, men det sker sjældent. Man kan få øje på planten nærmest i hele vækstperioden, selvom den kun blomstrer omkring juni-august. Den har glatte savtakkede blade, der sidder på lange, trekantede stilke. Den har hvide blomsterskærme, hvor hver blomst har fem kronblade. Skvalderkål blomstrer sjældent, hvis den står i et skyggeområde. Planten kan formere sig på to måder: Enten ved at vinden spreder plantens frø, eller ved at plantens rødder forgrener sig og bliver til nye planter i samme område.

Hvor vokser skvalderkål henne?
Skvalderkål vokser i hele Danmark. Planten vokser både i skoven, på lysåbne områder og i haver. Den vokser især af næringsstoffer fra landbruget. Den anses som ukrudt i skove, hvor den overtager pladsen fra typiske planter, der lever ved skovbunden.

Vidste du .. At man kan spise de nye lysegrønne skud? Pluk bladene og put dem i din salat. Mmm.

Sejhedsfaktor om skvalderkål
Det siges, at skvalderkål blev bragt til Danmark af munkene i middelalderen fra. Munkene dyrkede planten i klosterhaver, så de kunne anvende planten som medicin. Plantens latinske artsnavn *podagraria* antyder, at den har været brugt til at behandle folk som havde gigt. Uanset om det er en sand historie eller ej, så er skvalderkål på et tidspunkt kommet til Danmark.

Grønt Flag Grøn Skole
Frilufts Rådet

Grågås, *Anser anser*

Kend den på
Dens kraftige orangerøde næb. Den er lysere end andre grå gæs. Gæs flyver i V-formation i store flokke.

Længde: 74-90 centimeter
Vingefang: 149-180 centimeter
Vægt: 3,4-3,7 kilo
Maks levealder: 23 år
Æg: 4-6 æg pr. kuld, som den ruger på i 27-28 dage
Kuld: 1 kuld om året

Hvad kendetegner grågåsen?

Grågåsen er den største af de grå gæs. Grågåsen har et lysegråt hoved, og en fjerdragt der er grå-brunlig. Den har et orangerødt næb, og lyserøde fødder. Når den flyver, kan man tydeligt se, at den har tofarvede vinger. Den har lyse forvinger og mørkebrune bagvinger. De er normalt sky over for mennesker. Men hvis de lærer mennesket at kende, bliver de tillidsfulde. Det kan man for eksempel se inde i større byer, hvor de ofte holder til i en bypark eller ved en sø.

Hvor lever grågåsen henne?

Grågåsen er en ynglefugl, der lever mest i den østlige del af Danmark. Den lever ved moser med rørskov og søer. De lever som regel ikke så mange sammen i yngleperioden, men uden for yngleperioden kan de samle sig i store flokke på helt op mod tusinde fugle. Grågåsen er en trækfugl og trækker derfor mod Sydvesteuropa for at overvintre, men det ses at nogle grågæs bliver i Danmark vinteren over.

Vidste du … At grågåsen er den mest almindelige af alle gæs i Danmark.

Sejhedsfaktor om grågåsen

Grågåsen holder sammen med sin partner gennem hele livet. Sammen vender de hvert år tilbage til det sted, hvor de har bygget rede. Når parret er på tur med sine unger går de samlet, og hannen er altid bagerst, så han kan passe på ungerne.

Hvad spiser Grågåsen?

Grågåsen lever af græs på marker og enge. Den æder vandplanter tæt ved ynglepladsen.

Grønt Flag
Grøn Skole
Frilufts Rådet

Hvid vipstjert,

Motacilla alba

Længde: 15-20 centimeter
Vingefang: 25-30 centimeter
Vægt: 15-30 gram
Levealder: 10-12 år
Æg: 5-6 æg, som den ruger på i 10-15 dage
Kuld: 1-2 kuld om året

Kend den på
At dens hale vipper op og ned hele tiden.

Hvad kendetegner hvid vipstjert?
Hvid vipstjert er en spurvefugl og en landfugl. Den er slank med en lang hale. Den har en grå ryg og sort nakke, isse og strube. Den har hvide kinder og bug. Ungfuglen har en mere brun-grå fjerdragt og har ikke sort isse. Den er hele tiden i bevægelse og går rundt med et nikkende hoved og en vippende hale.

Hvor lever hvid vipstjert henne?
Hvid vipstjert er en almindelige lille fugl, som lever i hele Danmark. Den lever både ved stranden, i landsbyer og på marker og enge. Vipstjert er en trækfugl. Det vil sige, at den forlader Danmark omkring september/oktober for at overvintre enten i Mellemeuropa eller sydligere ved Middelhavsområdet. Den vender tilbage til Danmark omkring marts/april.

Hvad spiser hvid vipstjert?
Hvid vipstjert lever af små insekter og andre smådyr, der lever nede på jorden.

Sejhedsfaktor om hvid vipstjert
Uden for yngletiden lever den hvide vipstjert som et flokdyr. Når de er flere sammen, beskytter de hinanden mod rovdyr. Om natten kan de nogle gange være flere tusinde vipstjerte i samlet flok.

Vidste du ... at hvid vipstjert bygger rede i brændestabler, under tagsten og i stendynger. Desuden er den hvide vipstjert en af de fugle, man ser oftest i Danmark.

Grønt Flag
Grøn Skole

Frilufts Rådet

Skovskarnbasse,
Anoplotrupes stercorosus

Længde: 14-20 millimeter

Kend den på:
Dens blå-grønne, skinnende dækvinger og underside.

Hvad kendetegner skovskarnbassen?
Skovskarnbassen er et insekt. Ligesom andre insekter har den tre par ben, et ydre skelet og en tredelt krop; hoved, bryst og bagkrop. Skovskarnbassen har en smuk farve. Den er helt sort med en smuk metalglans i blå-grønne farver.

Hvor lever skovskarnbassen henne?
Skarnbassen lever i det åbne land og i skoven. Man får ofte øje på den i skovbunden, når den krydser en sti. Skovskarnbassen lægger sine æg i ekskrementer fra andre dyr, for eksempel kokasser og hestepærer, hvorefter den graver det hele ned i skovbunden.

Vidste du …
At skarnbassen kan frembringe en knirkende lyd? Lyden kommer fra skarnbassens stive hår som sidder på dens bagkrop. Når hårene gnides op ad dens vinger, kommer der en lille knirkende lyd frem.

Hvad spiser skovskarnbassen?
Skarnbassen er en nedbryder. Det vil sige, at den spiser dødt organisk materiale. Den æder gødning, ådsler og rådne svampe.

Sejhedsfaktor om skovskarnbassen
Skarnbassen er i gruppe med torbister, som er de tropiske skarabæer. I den egyptiske mytologi var skarabæer et symbol på solen og genopstandelse.

Grønt Flag
Grøn Skole
Friluftsrådet

Lille vandsalamander,
Lissotriton vulgaris

Kend den på
De tre mørke længdestriber som den har på hovedet og dens orange bug.

Længde: 6-10 centimeter
Maksimal levealder: 12 år
Æg: 60-100 æg, som hun ligger i april-maj
Kuld: 1 om året

Hvad kendetegner lille vandsalamander?
Man kan kende lille vandsalamander på dens brede orange stribe på bugen og dens mørke pletter på bugen og langs siden. Ryggen er gyldenbrun, og undersiden er lys med mørke pletter. Dens farver kan variere i styrke. Hannen har flere pletter og er mere grålig end hunnen. Hannen får en savtakket rygkam under parringstiden.

Hvor lever lille vandsalamander henne?
Lille vandsalamander lever næsten i hele Danmark. Der er kun enkelte øer, den ikke lever på. Den lever i skoven og ved vandhul, søer og vandløb. I foråret finder den et vandhul at leve i, imens den resten af året lever på land, dog tæt på et vandhul. Den yngler i et lavvandet vandhul.

Vidste du … At lille vandsalamander er den mest kendte af alle padderne i Danmark?

Hvad spiser lille vandsalamander?
Lille vandsalamander finder både føde på land og i vand. På land æder den insekter, snegle og orme. I vand æder den snegle, krebsdyr og haletudser. De jager føde i mørke, selvom de bruger synssansen til at finde sit bytte.

Sejhedsfaktor om lille vandsalamander
Hannen gør sig til for hunnen under parringstiden. Hannen får ikke kun en flot rygkam i flotte farver. Han danser også nede i vandet for at vise sig frem for hunnen og imponere hende.

Grønt Flag Grøn Skole
Frilufts Rådet

Åbn og lær om seks seje planter og dyr

- Skovsyre
- Skvalderkål
- Grågås
- Hvid vipstjert
- Skovskarnbasse
- Lille vandsalamander

Grønt Flag
Grøn Skole

Frilufts
Rådet